

САМООСВІТА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Rozvytok profesiinykh tsinnosti maibutnikh fakhivtsiv ahrarnoho profilu [Development of professional values of future agricultural professionals: monograph]. Drohobych, 204 p. [in Ukrainian].

13. Pelekh, Yu. V. & Kukla, D. (2019). Systema tsinnosti maibutnoho fakhivtsia i yoho mistse na suchasnomu rynku pratsi [The value system of the future specialist and his place in the modern labor market]. Rivne, 184 p. [in Ukrainian].

14. Pidlisnyi, M. M. (2020). Problemy aksiolohii ta shliakhy yikh vyryshennia [Problems of axiology and ways to solve them]. Dnipro, 164 p. [in Ukrainian].

15. Barnes, M. (2018). What is the relevance of axiology to education? The University of Texas at Austin. Available at: <https://www.quora.com/What-is-the-relevance-of-axiology-to-education> (Accessed 11 May.2021). [in English].

16. Berkowitz Marvin, W. (2011). What works in values education. *International Journal of Educational Research*, Vol. 50. Issue 3, pp. 153–158. [in English].

17. Lovat, T. (2005). What is values education all about? Available at: http://www.curriculum.edu.au/verve/_resources/Terry_Lovat_VE_Newsletter.pdf (Accessed 12 June 2020).

Стаття надійшла до редакції 19.04.2022

УДК 378.147.041:[37.011.3-051:78]

DOI:

Іван Заболотний, заслужений діяч мистецтв України,
професор кафедри хорового диригування, вокалу та методики музичного навчання
Навчально-наукового інституту культури і мистецтв
Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка

САМООСВІТА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті висвітлюється самоосвіта майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки. Аналізуються дослідження щодо впливу самостійної роботи студентів у процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Визначено педагогічні принципи в самоосвітньому процесі майбутніх фахівців. Узагальнюючи вищевикладене, можемо стверджувати, що сучасні тенденції зумовлюють потребу в переосмисленні музичної системи освіти майбутніх фахівців загалом.

Ключові слова: самоосвіта; студентський вік; майбутні учителі музичного мистецтва; педагогічні принципи.

Лит. 6.

Ivan Zabolotnyi, Honored Art Worker of Ukraine, Professor of the Choral Conducting,
Vocals and Methods of Music Education Department,
Educational and Scientific Institute of Culture and Arts
Sumy Anton Makarenko State Pedagogical University

SELF-EDUCATION OF THE FUTURE MUSIC ART TEACHERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

The article covers the self-education of future music art teachers in the process of professional training. The researches on the impact of students' independent work in the process of future music art teachers training are analyzed.

It is stated that the aspect of self-educational process involves psychological analysis of student age, which involves the following sequence of certain factors, namely: 1) motivation of future music art teachers to self-education in the process of training, which anticipates the needs of future professionals; 2) setting the goals and objectives for the future music art teachers self-educational process during their professional training, which involves the formation and improvement of their own professional parameters to increase the level of pedagogical influence on the students' feelings; 3) diagnosis of the future music art teachers' self-educational process during the professional training through self-observation, self-analysis, self-assessment, which involves obtaining results.

It is proved that the use of information and communication technologies in the future music art teachers' self-educational process creates a mechanism of personal educational space, which allows them to become subjects of independent work and professional growth. The pedagogical principles in the self-educational process of future specialists are determined, namely: 1) the principle of motivational purposefulness to the self-education of the future music art teacher in the process of professional training; 2) the principle of content; 3) the principle of reflexive evaluation.

Summarizing the above mentioned, we can make a conclusion that self-education of the future music art teachers in the process of professional training is developed in science and does not lose its relevance in modern

conditions. Socio-cultural processes taking place in the domestic educational space, in particular, new trends in the culture of the information society necessitate a rethinking of future professionals' music education system in general.

Keywords: self-education; student age; future music art teachers; pedagogical principles.

Постановка проблеми. У сучасних умовах основним критерієм поступу людства є розвиток освіти, науки і культури, поширення інтеграційних процесів у духовному житті людини та суспільства. Тому метою формування майбутнього фахівця в освітньому просторі України є здатність успішно функціонувати в умовах постійних життєвих змін.

Підкреслимо, що самостійний освітній процес активізує майбутніх фахівців, тому що з раннього дитинства їм впроваджували гуманістичні принципи і виховували потребу у самоосвіті. Молоде покоління має усвідомити, що життєвий шлях відображається не у віртуальному процесі, а в реальному житті. З цією метою, треба стимулювати прагнення студента “виявити і максимально можливо реалізувати свої природні здібності та особистісний потенціал, впевненість у собі, здібностях і можливостях, гнучкість та інноваційну спрямованість мислення, здатність легко пристосовуватися до складних ситуацій і вміння знаходити ефективні шляхи їх подолання, допитливість, винахідливість та життєрадісність” [5, 93].

У контексті сучасних завдань вищих освітніх закладів особливого значення набуває самоосвіта майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки, адже самостійне навчання студентів передбачає удосконалення професійних компетентностей, що передбачають сучасні вимоги і мотивацію та вміння самостійно вдосконалювати як власний професіоналізм, так і прагнення розвивати свою особистість з метою адаптації до умов динамічного розвитку усіх сфер суспільного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провідні концепції підготовки педагогів мистецького профілю закладені в дослідженнях сучасних педагогів, психологів (І. Зязюн, І. Бех, В. Кремень, та інших); питання професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва проаналізовано у студіях А. Болгарського, А. Зайцевої, А. Козир, Г. Падалки, О. Ростовського, Г. Побережної, О. Рудницької, В. Шульгіної, О. Щолокової, Ю. Юцевич та інших. Психологічні особливості студентського віку висвітлені у дослідженнях С. Вітвицької, С. Максименко, Г. Мешко, М. Фіцула та інших. Окремі аспекти самостійної роботи майбутнього педагога у процесі професійної підготовки засобами інноваційних технологій з'ясували А. Горемичкін,

Н. Дем'яненко, К. Завалко, Т. Коломієць та інші.

Проаналізувавши науково-методичні джерела, констатуємо, що різноманітні аспекти самоосвіти майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки були предметом уваги низки вітчизняних і зарубіжних науковців. Водночас спостерігається недостатнє теоретичне обґрунтування якісно нових підходів до організаційного та методичного змісту самоосвітнього процесу майбутніх учителів музичного мистецтва.

Метою статті є аналіз сучасних наукових досліджень стосовно необхідності самоосвіти майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Сучасний освітній простір передбачає нові вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва “як суб'єкта інноваційної діяльності, формування у нього вмінь самостійно ставити цілі, педагогічні завдання, творчо їх розв'язувати у професійній діяльності. Тому заклади вищої мистецької освіти потребують використання інноваційних підходів” [2, 20–25].

Самоосвіта професійної підготовки майбутнього фахівця застосовується з метою самопізнання, самоаналізу і самовдосконалення. Особливу роль самоосвіта відіграє у процесі формування світогляду майбутнього учителя.

Студентський вік є надзвичайно сприятливим періодом для розвитку ціннісно-сміслових структур свідомості особистості і характеризується як етап підготовки до входження особистості в самостійну професійну діяльність. Саме цей вік передбачає підвищення відповідальності за вибір духовних цінностей, зміцнення таких якостей, як цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, самостійність, ініціативність, вміння володіти собою, підвищується інтерес до пізнання нового. Г. Мешко зауважує: “В студентські роки на основі особистісного і професійного самовизначення та усвідомлення власної індивідуальності остаточно складається фундамент ціннісних орієнтацій, вимальовується проєкція головних напрямків життєдіяльності і шляхів самореалізації тощо. Професійні інтереси, політичні уподобання, стиль поведінки, характер спілкування – всі ці складові способу життя закладаються саме у період навчання у вищих освітніх закладах” [4, 8].

На наш погляд, психологічний стан майбутнього учителя музичного мистецтва до

САМООСВІТА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

самоосвіти у процесі професійної підготовки залежить від багатьох факторів, а саме:

- мотивація майбутніх учителів музичного мистецтва до самоосвіти у процесі професійної підготовки, що передбачає потреби майбутнього фахівця та регулює його мистецьку діяльність;

- постановка мети та завдань до самостійної роботи майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки, що передбачає формування та вдосконалення їх професійних знань, навичок, вмінь;

- діагностика самоосвітнього процесу майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки через самоспостереження, самоаналіз, самооцінювання, що передбачає отримання результатів.

Отже, у студентському віці самоосвітній процес є найбільш результативним у професійній підготовці.

Відомо, що професійна підготовка майбутнього учителя музичного мистецтва характеризується специфічністю. Тому формування у студентів самостійності, потреби у самовдосконаленні, художньо-творчій самореалізації, саморозвитку є необхідністю їхньої професійної підготовки. Така тенденція розвитку сучасних закладів вищої освіти передбачає використання інноваційних форм, методів і засобів професійної підготовки майбутніх фахівців. Виникає потреба впровадження у самоосвітній процес нових технологій, які б забезпечували можливість перенесення акценту з вивчення певної дисципліни на її використання як засобу формування професійних компетентностей майбутнього учителя.

Варто зазначити, що в умовах вищої освітньої школи самостійна робота передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій, що є всесвітньою педагогічною системою, яка базується на принципах неперервної освіти, розвивального навчання та поєднує в собі інформаційні освітні ресурси, технології, умови для професійного самовдосконалення і особистісного зростання. Інформаційно-комунікаційні і Internet-технології відкривають для людини надзвичайні перспективи, надаючи можливості доступу до професійної інформації, що дає змогу набути знання, нагромадити досвід, сформулювати життєві перспективи і завдання, реалізувати особистісний потенціал до самоосвіти. З цього приводу Дж. Вальтер стверджує: “Водночас інформаційне суспільство привносить чисельні ризики і небезпеки у життя людини. В умовах колосальних обсягів інформації людям усе важче орієнтуватися у інформаційних потоках,

отримуючи необхідний досвід і уникаючи маніпулювання свідомістю і поведінкою” [6, 209–220].

Зауважимо, що в самоосвітньому процесі майбутніх фахівців відбувається візуалізація навчальної інформації. За допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій в самоосвітньому процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва з’являються можливості для застосування аудіо-та відеозапису, що впливає на самоаналіз, самооцінку означеного процесу.

Таким чином, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у самоосвітній процес допомагає конкретизувати певні результативні вимоги до майбутнього учителя музичного мистецтва, а саме:

- активізувати мотиваційну цілеспрямованість до самоосвіти майбутнього учителя музичного мистецтва у процесі професійної підготовки;

- активізувати пізнавальну діяльність майбутнього фахівця за рахунок включення до змісту самоосвітнього процесу вивчення сучасних музичних творів, обговорення подій та явищ сучасного культурного життя у мистецькому середовищі та у суспільстві взагалі;

- сформувати інформаційну культуру самоосвітньої діяльності.

У мережі Інтернет у вільному доступі можна ознайомитись із різноплановою інформацією будь-якої тематики – від наукових доповідей, ліцензованих навчальних посібників, відеолекцій викладачів провідних міжнародних освітніх закладів до студентських рефератів, аматорських освітніх відеороликів, професійно розроблених завдань, методичних порад тощо.

Схиляємось до твердження Т. Коломієць, що мережевий освітній простір – це віртуальна спільнота майбутніх фахівців, яка має наукову базу в загальній системі неперервної освіти і сприяє самоосвіті майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки [3]. Віртуальні мережеві проекти та сучасні Інтернет-технології поширюють нові можливості у самоосвіті майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки. У самоосвітньому процесі майбутніх учителів музичного мистецтва наявність віртуальних мережевих проектів сприяє проведенню освітніх курсів через дистанційну форму навчання. Студентам пропонуються рекомендації щодо можливої мистецької діяльності в мережі, методичні розробки щодо участі або проведення різних заходів у мережі (проектів, конкурсів, фестивалів і т. ін.).

Впровадження інформаційно-комунікаційних

технологій в самоосвітній процес допомагає розв'язувати комплекс питань методологічного рівня, а саме: філософських, психологічних, лінгвістичних, педагогічних, методичних. Особливі умови до використання інформаційно-комунікаційних технологій в самоосвітньому процесі обумовлюють певні труднощі, що виникають у зв'язку з відсутністю методологічної бази, яка вимагає від майбутнього фахівця орієнтуватися лише на власний досвід і вміння емпірично шукати шляхи ефективного застосування інформаційних технологій. Нагальною проблемою у цьому питанні є вміння аналітичного пошуку певної інформації, критичного самооцінювання знайденого матеріалу, його систематизація, структурування, зберігання. На думку А. Горемичкіна "процес систематизації і структурування знань конкретної дисципліни повинен відповідати ряду необхідних умов, які спрямовані на стимулювання розумової діяльності, формування і розвиток професійного мислення студента, а саме: 1) сукупність відібраних матеріалів варто скласти єдиний, послідовно і логічно побудований курс освітньої дисципліни; 2) професійна спрямованість освітнього курсу потрібно містити систему ключових знань, що відображає принципові засади даної науки" [1]. Автор зауважує, що структурування певних знань сприятиме розв'язанню вирішально методологічних проблем та визначає поетапний схематичний план втілення процесу систематизації знань у конкретній дисципліні.

Спираючись на вищезазначене, у самоосвітньому процесі майбутніх учителів музичного мистецтва можна визначити такі педагогічні принципи:

- мотиваційної цілеспрямованості до самоосвіти у процесі професійної підготовки, що передбачає інтерес до майбутньої педагогічної діяльності і розвиток інтелектуально-творчих здібностей студентів;

- змістового наповнення навчального матеріалу, що передбачає використання інноваційних методів, форм музичного мистецтва і накопичення професійного досвіду у самоосвітньому процесі;

- рефлексивного оцінювання, що передбачає розвиток критичного мислення та навичок самооцінки і рефлексії власної діяльності. Цей принцип реалізується через оцінку діяльності, самоаналіз, визначення мети, обґрунтованість, узагальнення і систематизацію накопичених знань.

Отже, визначені принципи на різних етапах самоосвіти майбутніх учителів музичного мистецтва допомагають мотивувати, активізувати музичне сприймання, із урізноманітненням

змістового наповнення надбати професійні знання, уміння і навички, а також вміння самоконтролю, самодисципліни, самоорганізації; здатність до ефективного самоуправління; саморозвиток; спрямованість на самоаналіз, самооцінку професійної самоосвіти.

Таким чином, самоосвіта майбутнього фахівця – це необхідний і специфічний вид навчання, який передбачає здобуття професійних компетентностей, здатність до ознайомлення і засвоєння інноваційних технологій, нових педагогічних та психологічних досліджень, пошук нових напрямів у методиці й організації освітнього процесу.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Узагальнюючи вищесказане, можемо стверджувати, що питання самоосвіти майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки розроблена в науці і не втрачає актуальності в сучасних умовах. Самоосвіта майбутніх учителів музичного мистецтва – це складний процес, зумовлений індивідуальними методологічними підходами, принципами, методичним забезпеченням, психологічними особливостями, досвідом, емоційно-почуттєвою сферою. Соціокультурні процеси, що відбуваються у вітчизняному освітньому просторі, зокрема, нові тенденції розвитку мистецької педагогіки в Україні, зумовлюють потребу переосмислення системи музичної освіти майбутніх фахівців загалом.

Перспективи подальшого розгляду досліджуваної проблеми передбачають конкретизацію інноваційних форм, методів і прийомів самоосвіти майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горемичкін А.І. Введення у комп'ютерну педагогіку : навч. посіб. з основ комп'ютерної дидактики. Мелітополь: ТОВ "Видавничий будинок ММд", 2008. 267с.

2. Дем'яненко Н.М. Інноваційні трансформації освітнього простору педагогічного університету. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки. 2015. Вип. 130. С. 20–25.

3. Коломієць Т.Д. Мережеві педагогічні спільноти як ресурс професійного розвитку педагога. URL: <http://www.nbu.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2022).

4. Мешко Г.М. Особливості самоактуалізації особистості в студентському віці. *Студентський науковий вісник Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2015. Вип. 37. С. 8–10.

5. Пономарьов О. С. Відповідальність як педагогічна категорія: навч.-метод. посіб. Харків: підручник НТУ "ХП", 2013. 172 с.

**ВИХОВАННЯ ПОЛКУЛЬТУРНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
(на прикладі підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників)**

6. Walther J.B. Internet interaction and intergroup dynamics: Problems and solutions in computer-mediated communication. The dynamics of intergroup communication. New York: Peter Lang, 2010. pp. 209–220.

REFERENCES

1. Goremichkin, A.I. (2008). Vvedennia u kompiuternu pedahohiku : navch. posib. z osnov kompiuternoi dydaktyky [Introduction to computer pedagogy: textbook. way. on the basics of computer didactics]. Melitopol, 267p. [in Ukrainian].

2. Demyanenko, N.M. (2015). Innovatsiini transformatsii osvithnoho prostoru pedahohichnoho universytetu [Innovative transformations of the educational space of the Pedagogical University]. *Magazine of Chernihiv National Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences*. Vol. 130. pp. 20–25. [in Ukrainian].

3. Kolomiets, T.D. Merezhevi pedahohichni spilnoty

yak resurs profesiinoho rozvytku pedahoha [Network pedagogical communities as a resource of professional development of a teacher]. Available at: <http://www.nbu.gov.ua> (Access 10 May. 2022). [in Ukrainian].

4. Meshko, G.M. (2015). Osoblyvosti samoaktualizatsii osobystosti v studentskomu vitsi [Features of self-actualization of personality in student age]. *Student Scientific Bulletin of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk*. Vol. 37. pp. 8–10. [in Ukrainian].

5. Ponomarev, O.S. (2013). Vidpovidalnist yak pedahohichna katehoriia: navch. metod. posib. [Responsibility as a pedagogical category: teaching method. way.]. Kharkiv, 172 p. [in Ukrainian].

6. Walther, J.B. (2010). Internet interaction and intergroup dynamics: Problems and solutions in computer-mediated communication. The dynamics of intergroup communication. New York: Peter Lang, pp. 209–220. [in English].

Стаття надійшла до редакції 14.05.2022

УДК 378.635.5:378.383

DOI:

*Тетяна Сніца, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри іноземних мов,
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького*

**ВИХОВАННЯ ПОЛКУЛЬТУРНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (на прикладі підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників)**

У статті розглянуто значення полікультурного виховання майбутніх фахівців в умовах освітнього середовища вищого військового навчального закладу. Авторкою проведено аналіз окремих навчальних дисциплін з огляду на їхнє місце у становленні особистості майбутнього офіцера-прикордонника. Визначено, як тематика зазначених дисциплін сприяє формуванню світогляду курсантів та курсанток, зазначено практичні завдання та вправи для створення реалістичної атмосфери багатокультурності, а виконання яких спрямоване на досягнення поставленої мети. Авторка обґрунтовує доцільність та ефективність використання занять з вивчення іноземних мов для виховання майбутніх фахівців.

Ключові слова: полікультурна особистість; майбутні офіцери-прикордонники; іноземна мова; навчальна дисципліна; виховання.

Лім. 12.

*Tetiana Snitsa, Ph.D. (Pedagogy), Lecturer of the Foreign Languages Department,
Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the
State Border Guard Service of Ukraine*

**EDUCATION OF A MULTICULTURAL PERSONALITY IN THE PROCESS OF
LEARNING A FOREIGN LANGUAGE**

(on the example of training future border guards officers)

The success of the educational process for the formation of multicultural personality of a future border guard officer in the educational environment of higher military educational institution directly depends on the effective interaction of scientific and pedagogical staff of the SPSU Academy, commanders of cadet units, coordinated cooperation both in class and during extracurricular time.

According to the author of the study, it is indisputable that for the successful implementation of the goal – the education of a multicultural personality of the future border guard officer – it is necessary to actively use the potential of academic disciplines, for example, such as “Practical Course of the Main Foreign Language”, “Linguocountry Studies”, and “Lexicology”. The article points out that in the classroom it is important to use both